

PEDAGOGICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY

KATEDRA GEOGRAFIE

PRACOVNÍ LISTY A STUDIJNÍ MATERIÁLY K TERÉNNÍ VÝUCE

Terénní výuka je akreditována i jako kurz dalšího vzdělávání učitelů přírodovědných předmětů, který je akreditován MŠMT ČR pod č. 32 547/2000 – 20 – 215

E. Hofmann, B. Rychnovský, I. Frýzová, H. Jedličková, I. Plucková, L. Dvořák, F. Čapka,

P. Vyhňák, H. Svatoňová

BRNO 2009

Úvod

Předkládané pracovní listy a studijní materiály jsou doplňkem multimediální učebnice pro integrovanou terénní výuku, která je součástí studijních materiálů. Jsou materiálem pracovním, který je třeba dotvořit pro potřeby konkrétní terénní výuky s žáky v modelové oblasti. Jednotlivé pracovní listy se dají vhodně upravovat pro potřeby různě vyspělých žáků. Úprava bude spočívat především ve vytváření náročnějších cílů výuky, které jednotlivé věkové skupiny žáků představují.

Proč terénní výuka ?

„Terénní výuku si pro naše potřeby definujeme jako „střeškový“ pojem pro komplexní výukovou formu, která v sobě zahrnuje progresivní vyučovací metody (pokus, laboratorní činnosti, krátkodobé a dlouhodobé pozorování, projektovou metodu, kooperativní metody, metody zážitkové pedagogiky...) a různé organizační formy vyučování (vycházka, terénní cvičení, exkurze, tematické školní výlety – expedice...)“ Těžiště této výukové formy spočívá v práci v terénu – především mimo školu.“ (Hofmann a kol., 2003, s. 7.)

Terénní výuka je velmi specifická a vyžaduje spoustu času na přípravu, je náročná jak pro žáky, tak pro učitele, vyžaduje dokonalé plánování, přípravu pomůcek a metodických materiálů, zahrnuje výběr míst pro krátkodobou a dlouhodobou terénní výuku a zpracování jejich geografických charakteristik. Je náročná i z finančního hlediska jak pro žáky, tak pro školy. Je nutné při ní dodržovat přísná bezpečnostní kritéria, které stanovují vnitřní předpisy školy, např. vybavení lékárny, informace pro rodiče apod. Terénní výuka má význam zejména proto, že má výrazný integrační charakter. Pěstuje u žáků různé druhy dovedností spojené především s praktickými činnostmi v krajině. Podobně se o ní vyjadřuje i Stuart Nundy a Nick Foskett: „Terénní výuka nabízí pedagogickou formu aplikovatelnou přes široký rozsah předmětů, jak na kognitivním, tak i citovém, emocionálním stupni“. *„Terénní výuka ve své podstatě, přesahuje do všech oborů“, (Palmer and Neal, 1994. s. 95).*

Jaké jsou hlavní cíle terénní výuky?

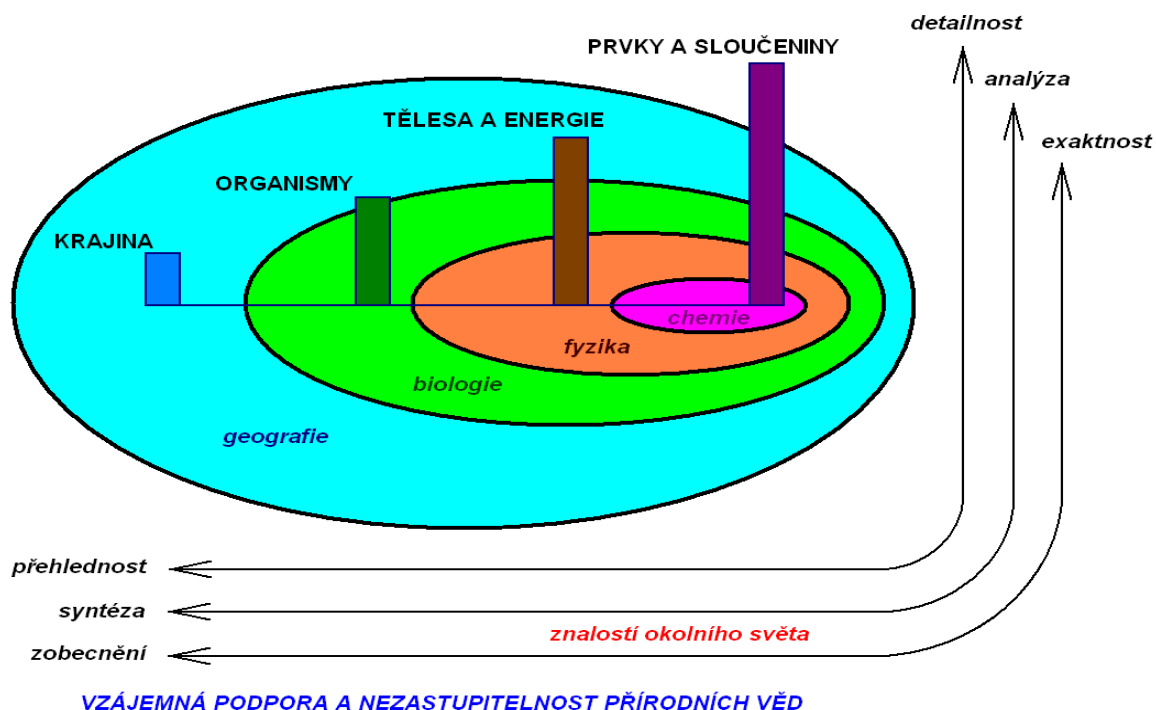
Cíle terénní výuky jsou směřovány zejména do poznání krajiny, ve které žijeme.

Proč zrovna krajina?

Protože člověk v krajině **pracuje, bydlí, odpočívá**. Při těchto činnostech krajinu **využívá, přetváří, obohacuje i ochuzuje, ohrožuje a sám je jí ohrožován**. Poznání krajiny je základem pro rozhodování. Nikde jinde než v terénní výuce se to žáci nenaučí. Základní škola je také pro většinu lidí poslední vzdělávací institucí, kde mají žáci celou škálu předmětů, které mají k poznání krajiny zásadní význam. (Kolejka, 2008)

Proč zrovna zeměpis a přírodovědné i společensko-vědní předměty?

Pokud se tedy v základním smyslu jedná o krajinu, pak z toho vyplývá i role zeměpisu jako výrazného integrujícího předmětu, který se však bez ostatních předmětů neobejde. Tento vztah vyjadřuje následující schéma:

(Kolejka, 2008)

Pokud si výše uvedené pojmy přiblížíme, pak zjistíme, že stejně nezastupitelné pro pochopení současného a na jeho základě i budoucího světa jsou i společenskovední předměty. Cesty k vnitřnímu pochopení a smyslu tohoto poznání dosáhneme jedině kvalitativní cestou, kterou nám mohou ukázat např. výchovy nebo mateřský jazyk a literatura.

Co udělat nejdříve?

Před zahájením terénní výuky si musíme stanovit, co přesně chceme žáky naučit a ověříme si, co by už měli znát ze školní výuky. Jde tedy o vytvoření testů znalostí s porozuměním o probraném učivu, které se vztahuje k modelovému území. Po absolvování terénní výuky test zopakujeme a zjistíme, jaký měla terénní výuka na žáky dopad. Jde také o dotazník k reflexi žáků, jak tuto výuku vnímali.

Pracovní listy

Na základě úvodního bloku byl vytvořený program kurzu a vybrány následující pracovní listy, které spojuje společný cíl, a to: objasnění vlivu přírody na život člověka a následně vlivu člověka na přírodu ve zvoleném území, kterým je okolí obce Jedovnice.

Integrované terénní cvičení – kombinované studium

Jedovnice 4.-7.5. 2009

Rámcový program

Pracovat budeme ve stejně početných 3 skupinách. Každá skupina se rozdělí ještě na skupinky po 4 účastnících.

Skupiny jsou pracovně pojmenovány A1 – A3

Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek
Bi –Che Frý, Pta A1	Bi –Che Frý, Pta A2	Bi –Che Frý, Pta A3	
	Bi Jed,Rych A3	Bi Jed,Rych A2	Bi Jed,Rych A1
Ze, Fy Hof, Dvoř.A2	Ze, Fy Hof, Dvoř.A1		Ze, Fy Hof, Dvoř.A3
His Čap.,Svo A3		His Čap.,Svo A1	His Čap.,Svo A2

Sraz: 9.00 – 9.15 – ATC Olšovec v obci Jedovnice

9.15 – 9.45 – Ubytování

10.00 – 17.00 činnosti podle rozdělení do skupin

Nezapomeňte na oblečení i obutí do terénu za jakéhokoliv počasí a na studijní materiály k jednotlivým modulům.

Kolektiv autorů.

METODICKÉ LISTY K JEDNOTLIVÝM ČINNOSTEM

zeměpis, fyzika, historie

INTEGROVANÁ TERÉNNÍ VÝUKA

Eduard Hofmann

Během této činnosti budou studenti (žáci) pracovat ve skupinkách po 4 studentech (žácích). Jednotlivé činnosti budou průběžně hodnoceny a bodová hodnota se bude počítat do závěrečného hodnocení.

Cílem všech činností je uvědomění si skutečnosti: „**Jak příroda ovlivnila činnost lidí v navštíveném území**“ a naopak, „**Jak lidé ovlivnili ráz krajiny v této oblasti**“.

Po ukončení navržených činností budou studenti (žáci) schopni:

1. Správně se zorientovat v krajině pomocí různých pomůcek a najít připravená stanoviště – zejména podle turistické mapy, základní mapy 1:10 000, plánu, buzoly, ale také podle stanice GPS.
2. Nakreslit situační plán zvoleného výhledu a pokusit se pojmenovat nejvýraznější dominanty výhledu.
3. Zaznamenávat okolní přírodu a uvažovat, jaký mohla mít význam pro místní obyvatele v dávné minulosti.
4. Měřit vzdálenosti na mapě, odhadovat vzdálenosti a měřit úseky cesty krokováním.
5. Napsat krátký příběh z tajemného podzemí.
6. Poznat nejvýznamnější vyvěřelé a usazené horniny v oblasti a poznat tvary, které vytváří.
7. Po prohlídce geoparku a muzea vysvětlit, čím se lidé v oblasti zabývali.
8. Rozeznat, v jaké krajině se nacházejí a pomocí historických snímků vysvětlit, jak se změnila.
9. Odebrat vzorky písků a vytvořit do připravené nádoby jejich kopii.
10. Zanechat výtvarný vzkaz budoucím návštěvníkům.
11. Na závěr vytvořit mentální mapu prošlé trasy.

Pomůcky:

Turistická mapa 1: 50 000, základní mapa 1: 10 000, geologická mapa, buzola, stanice GPS, pravítko, tužka, pastelky, papír, mikrotenové sáčky, letecký snímek oblasti z roku 1953.

Průběh činností:

Skupinky se pohybují samostatně, na stanovištích je učitel, druhý jde poslední. Snaží se neradit, pokud o to žáci sami nepožádají.

Na počátku se naučí skupinky pracovat se stanicí GPS a dostanou zadání přesného popisu stanoviště, které mají najít.

Zadání polohy 1. stanoviště:

Z výchozího stanoviště se dáte **SZ** směrem. Do stanice GPS vložíte předem souřadnice:

N 49° 20'13.683'' E 16°45'12.993''

Cestou vede červená turistická značka. Místem pro první úkol je výhled od budovy, která nese jméno jedné pohádkové bytosti.